КРЪГЛА МАСА С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

ТЪРГОВИЯТА – НАУЧНО ЗНАНИЕ И БИЗНЕС РЕАЛНОСТ

Сборник с доклади

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ" СВИЩОВ

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков
гл. ас. д-р Зоя Иванова
гл. ас. д-р Иван Маринов
докт. Никола Илчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Доц. д-р Светослав Илийчовски

Членове:
проф. д-р Анета Денева
проф. д-р Теодора Димитрова
проф. д-р Атанас Атанасов
доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков

ISBN 978-954-23-2005-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Катедра „Търговски бизнес“: 30 години обучение, академична мисия и проекции на бъдещето
Доц. д-р Теодора Филипова 5

Пленарни доклади

Новата „реалност“ в търговския бизнес
Проф. д-р Данчо Данчев 32

Омниканалното асортиментно планиране и потребителското поведение
Доц. д-р Симеонка Петрова 42

Някои моменти от развитието на корпоративната социална отговорност
Доц. д-р Иванка Николова 52

Тематично направление: Предприемачество и мениджмънт на ресурсите в търговията

Перспективы производства безопасных продуктов питания в условиях организационно-экономической модернизации предприятий пищевой промышленности Украины
Проф. Наталья Валинкевич, д.э.н. 60

Бранд мениджмънт на търговците на дребно
Доц. д-р Виолета Гълъбова 66

Търговски мениджмънт и аспекти на личността
Доц. д-р Явор Янкулов..... 73

Проблемы и перспективы развития коммерческой деятельности торговых предприятий в Украине
Доц. Ангелина Сотник, к.э.н. 81

Офшорните зони като алтернатива за алокация на капитала
Доц. д-р Донка Желязкова 87
Доц. д-р Михал Стоянов

Текстилната индустрия в България – състояние и перспективи
Доц. д-р Сергей Найденов 93
Докторант Калин Киряков

Дефиниране целите на сектор пчеларство от област Русе
Доц. д-р Любомир Любенов..... 99

Антикризисното управление в процеса на глобалната промяна
Доц. д-р Ирена Емилова 107

Иновации и иновационен процес в търговския бизнес
Доц. д-р Анатолий Асенов 112

Елементи и същност на организацията и организации от публичния сектор
Доц. д-р Христо Сирашки 120

HRM системите в търговските предприятия – ключът за успешно управление
Гл. ас. д-р Зоя Иванова..... 128

Глобален недостиг в търговията с графични карти – фактори и тенденции
Гл. ас. д-р Иван Маринов..... 136

Управленски аспекти на търговията в новата дигитална реалност
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова..... 144

Въздействие от употребата на пестициди в селското стопанство
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева 152

Култура и мениджмънт на ресурсите при търговията с луксозни стоки
Гл. ас. д-р Иво Велинов 159

Предизвикателства пред виртуалното управление на търговския екип
Ас. д-р Надежда Стефанова..... 168

Основные направления развития перспективы „клиенты“ для потребностей стоимостно-ориентированного управления клиентским капиталом
Татьяна Завалий..... 176

Модели на ситуационно лидерство
Синан Пехливанов..... 181

Тематично направление: Иновации и дигитализация в търговията

Cooperation of Business and Science in the Frames of Technology Parks: Cases of Cee Countries
Prof., DSc. Ihor Lishchynskyy 186
Prof., DSc. Mariia Lyzun

Substantiation of Prospects for Trade Development in the Post-Pandemic Period
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 195
PhD in Economics, Victoria Odnolko

Start-up проекты в ритейле
Доц. Светлана Бирюченко, к.э.н. 202

Иновации и дигитализация в сектора на търговията
Доц. д-р Искра Пантелеева..... 206

Роля и влияние на изкуствения интелект върху търговията на дребно
Доц. д-р Надежда Димова 214

Завладени от интернет-на-нещата
Доц. д-р Михал Стоянов 220
Гл. ас. д-р Десислава Гроздева

Форми на проявление на дигитализацията на електроенергетиката – икономически аспекти
Доц. д-р Цветелина Ганкова - Иванова 229

Дигитални решения за реализация на земеделска продукция
Доц. д-р Марина Николова 237

„Системните молове“ и дигиталната революция
Доц. д-р Цветнен Цветков 247

Сравнителен анализ на електронната търговия в Европейския съюз
Доц. д-р Маргарита Шопова 251
Гл. ас. д-р Евгени Овчинников

За продоволствието и продоволствената сигурност – от научното знание до бизнес реалността
Доц. д-р Виолета Блажева 259

Изследване на потенциала за развитие на иновативни форми туризъм в България
Доц. д-р Любка Илиева 265
Сиана Спасова

Управление на складовете – процеси, предизвикателства, практики
Гл. ас. д-р Марияна Кътева 272

Марковата активност – индикатор за иновации
Гл. ас. д-р Венцислава Николова-Минкова 279

Пост-кризисното състояние и проблеми на хотелиерския бизнес в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 287

Блокчейн в агробизнеса
Гл. ас. д-р Радка Ненова 293

Дигитални решения в туристическия бизнес
Гл. ас д-р Павлин Павлов 301

Тематично направление:
Моделиране и инвестиционни проекти в търговията

Проектный подход как инструмент реализации политики управлении торгово-обменными операциями
Доц. Мария Плотникова, к.э.н. 306
Доц. Оксана Присяжнюк, к.э.н.

Различни възможности за прогнозиране и планиране на застрахователната дейност
Проф. д-р Росен Тодоров 310

Възможности за определяне на ликвидационната стойност
Доц. д-р Светослав Илийчовски 319

Въздействие на преките чуждестранни инвестиции върху вземанията по лизингови договори – нов бизнес в търговията
Доц. д-р Венцислав Перков 327

Преките чуждестранни инвестиции в икономическите сектори на страната
Доц. д-р Добрин Ганчев 335
Доц. дмн Милена Рачева

Организиране на мърчандайзинговите стокови запаси посредством Economic Order Quantity Model – EOQ
Хон. ас. д-р Светла Атанасова 342

A Model for Internet Payment Systems: Qualitative Risk Assessment
PhD Student Valeriu Cernei 351

Производство и търговия с етерични масла – традиция, бъдеще и здраве
Мая Алексиева 358

Тематично направление: Пазарни проучвания и конкурентоспособност в търговията

Increasing the Competitiveness of Ukrainian and Bulgarian Food Industry Enterprises
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 367
Graduate student, Aleksandra Nosachenko

The Trade Sector's Response to the Crisis Caused by the Covid 19 Pandemic
Professor Sreten Ćuzović, PhD 375
Associate Professor Svetlana Sokolov Mladenović, PhD
Đorđe Ćuzović, PhD

Конвергенция между омниканалния ритейлинг, маркетинг и логистика
Доц. д-р Виолета Димитрова 385

Състояние и тенденции на пазара на месо в България
Доц. д-р Петранка Мидова 393

Тенденции в заявителската активност и регистрирането на марки със закрила в България за периода от март 2019 г. до март 2021 г.
Гл. ас. д-р Мариела Димитрова 400

Фрагменти от търговията с хранителни добавки и Covid-19
Гл. ас. д-р Борислав Атанасов 407

Приложение на комуникационни инструменти в хипермаркети „Зора“
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 413

Регионални аспекти и проблеми на търговията със селскостопанска продукция
д-р Валери Велковски 422

Инвестиционна активност и търговски възможности пред общините от поречието на река Дунав
Гл. ас. д-р Милен Динков 432

Анализ на улова на калкан (Psetta Maxima) в Черно море
Гл. ас. д-р Георги Русенов 439
Доц. д-р Ангелина Иванова
Гл. ас. д-р Мария Янкова
Ас. д-р Василка Кръстева

Здравният туризъм – елемент на продуктовия портфейл на дестинация България
Д-р Кристина Георгиева 443

Проблеми и възможности пред развитието на интермодалния транспорт в България
Докторант Елена Вълчева..... 451

Ценообразуването като конкурентно предимство
Докторант Илияна Дикова..... 459

Дали бъдещето е тук с иновативните 5G технологии в търговията с услуги?
Милан Чернев 466

Футуристичните доставки като конкурентно предимство на WALMART
Милчо Милчев..... 474

Социално-икономическото присъствие на „Загорка“ ад на пазара
Деница Стоянова 480

Тематично направление: Ефективност и социална отговорност в търговията

Съвременни тенденции и предизвикателства в развитието на кооперативната търговия в България
Доц. д-р Бисер Петков..... 489

Кратки бележки по историята за началото на застраховането в България
Проф. д-р Росен Тодоров..... 496

Sustainability Logistics Infrastructure: Conceptual Considerations and Possible Application
Docent, Candidate of Economic Sciences, Alexander Tanichev..... 501

Съвременни аспекти на търговията с пощенски услуги в България
Доц. д-р Теодора Филипова 512

Съвременните потребители, потребителският активизъм и гражданското общество
Гл. ас. д-р Виолета Петева 520

Сдруженията за защита на потребителите – взаимодействия и ползи
Гл. ас. д-р Миглена Душкова 528

Оценка на рентабилността в търговията
Гл. ас. д-р Николинка Игнатова 536

Организационно развитие чрез социално-отговорно поведение
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева 544

Липсата на контрол – предпоставка за фалит на търговска верига (по примера на „Пикадили“ ЕАД)
Д-р Цветан Димов 549

Възможности за оценяване ефективността на дистрибуционните канали
Докторант Велизар Йорданов 557

Тематично направление: Стопанска отчетност и финансиране в търговията

Направления формирования учетного обеспечения системы управления земельными ресурсами
Проф. Татьяна Остапчук, д.э.н. 565

Проблеми при счетоводното отчитане на ДДС при продажбата на стоки в условията на Covid 19
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова 570

Изследване влиянието от прилагането на МСФО 15 приходи от договори с клиенти върху дейността на търговските предприятия
Доц. д-р Иван Андреев 576

Структура на продажбите на дребно – състояние и тенденции
Доц. д-р Красимира Славева 582

Изисквания към документирането на търговските сделки
Доц. д-р Славена Стоянова 589

Приложни аспекти на финансовия контрол при стопанската отчетност
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова 597

ДИГИТАЛНИ РЕШЕНИЯ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКА ПРОДУКЦИЯ

Доц. д-р Марина Николова
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: *Дигитализацията и цифровизацията в областта на земеделието е приоритет в новата Обща селскостопанска политика (ОСП) и предпоставка за цифрова трансформация на българско земеделие и селските райони. В иновативните земеделски стопанства все повече нараства интереса към търсенето и използването на цифрови решения в агробизнеса. Вниманието на младите и предприемчиви фермери се насочва към разбирането за необходимостта от прилагането на концепцията за дигитално земеделие, както и използването на дигиталните технологии, като иновативен подход във фермерския бизнес. Дигитализацията в земеделието е с особена важност не само при облекчаване на административните дейности, производствените процеси, управлението, маркетинга, но така също и при търговията със земеделска продукция. За тази цел сме си поставили задачата да обосновем необходимостта от иновативни бизнес модели и да проучим добри практики за успешни дигитални решения при реализация на земеделски продукти, при управление на поземлените ресурси и при използване на съвременни софтуерни системи за земеделие.*

Ключови думи: *селско стопанство, дигитализация, дигитални решения, добри практики*

JEL: *Q13, Q18, Q55*

DIGITAL SOLUTIONS FOR THE SALE OF AGRICULTURAL PRODUCTS

Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Abstract: *Digitalization and digitalization in the field of agriculture is a priority in the new Common Agricultural Policy (CAP) and a prerequisite for the digital transformation of Bulgarian agriculture and rural areas. Innovative farms are increasingly interested in the search for and use of digital solutions in agribusiness. The attention of young and enterprising farmers is focused on understanding the need to apply the concept of digital agriculture, as well as the use of digital technologies as an innovative approach in the farming business. Digitalization in agriculture is of particular importance not only in facilitating administrative activities, production processes, management, marketing, but also in trade in agricultural products. To this end, we have set ourselves the task to justify the need for innovative business models and to study good practices for successful digital solutions in the sale of agricultural products, land management and the use of modern software systems for agriculture.*

Key words: *agriculture, digitalization, digital solutions, good practices*

JEL: *Q13, Q18, Q55*

Необходимост от дигитализация на селското стопанство. Дигиталното земеделие е безспорна необходимост за ускорено развитие на един важен и приоритетен сектор, какъвто е селскостопанския. Това ще доведе до нарастване на производствената продуктивност, качество и безопасност на продукцията по агрохранителната верига, а също така и добавена стойност за стопанската единица. Несъмнено цифровите технологии са тези които дават възможност за подобряване на икономическата устойчивост на земеделските стопанства, както и за щадящо използване на ресурсите чрез използването на разумни екологични и ефективни способи. По този начин иновативните бизнес модели са привлекателни за младите хора, които използват интернет и приложения от техните умни устройства, а това позволява научните постижения и иновациите да са своевременно при тях. Всичко това е предпоставка за забавяне на негативните икономически и социални процеси, демографската структура и тенденцията за обезлюдяване на селските райони.

Процесът на ускорена цифровизация на българското земеделие и селските райони в т. ч. и административните дейности е необходимост за оптимизация не само на производствените процеси, но и за повишаване добивите и доходите на стопаните, както и за увеличаване конкурентоспособността, устойчивостта и търсенето на българска продукция не само у нас, но и на европейските и световни пазари.

Селското стопанство е икономически сектор, който се характеризира с огромен информационен поток от конкретни данни. Събраната информация за всяка ферма и достъпа на земеделските стопани до база данни за планиране на производствените дейности и ефективно управление на стопанството позволяват във всеки един момент да се подходи правилно, съобразно спецификата на дейностите. А това е важно за вземането на информирани решения при въвеждането на ефективни производствени практики, навременно участие на пазара, управление на риска и др.

Дигиталното земеделие включва *две основни дейности* – създаването на електронна информационна система в земеделието (ЕИСЗ) и дигитализация на земеделските стопанства, чрез ваучери за прецизно земеделие и умни уши за животните (МЗХГ, Стратегия за цифровизация на земеделието и селските райони на Р България, 2019). Визуализацията и включените модули в ЕИСЗ са представени на фигура 1, както и очакваните ефекти от нейното изпълнение.

Несъмнено кризата с COVID-19 през последните две години оказва трайно влияние върху всички икономически сектори. Освен икономическа нестабилност на особено чувствителните сектори с бързи темпове се засили и личностната неустойчивост. Много от малките/семейни и средни фирми в областта на агробизнеса изпитват финансови затруднения. В съществуващата несигурна обстановка, кризата провокира търсенето на нови и утвърждаването на вече съществуващи възможности за реализация на

селскостопанска продукция. Фирмите от всички отрасли трябваше да се приспособят към новата икономическа обстановка и да отговорят своевременно на променящото се потребителско поведение, чрез внедряването на нови процеси до предлагането на нови продукти или услуги. В тази връзка онлайн търговията се задълбочи като практика и придоби важно значение при обслужването на потребителите, а също така и за привличането на нови, като тенденцията се запазва сравнително постоянна.

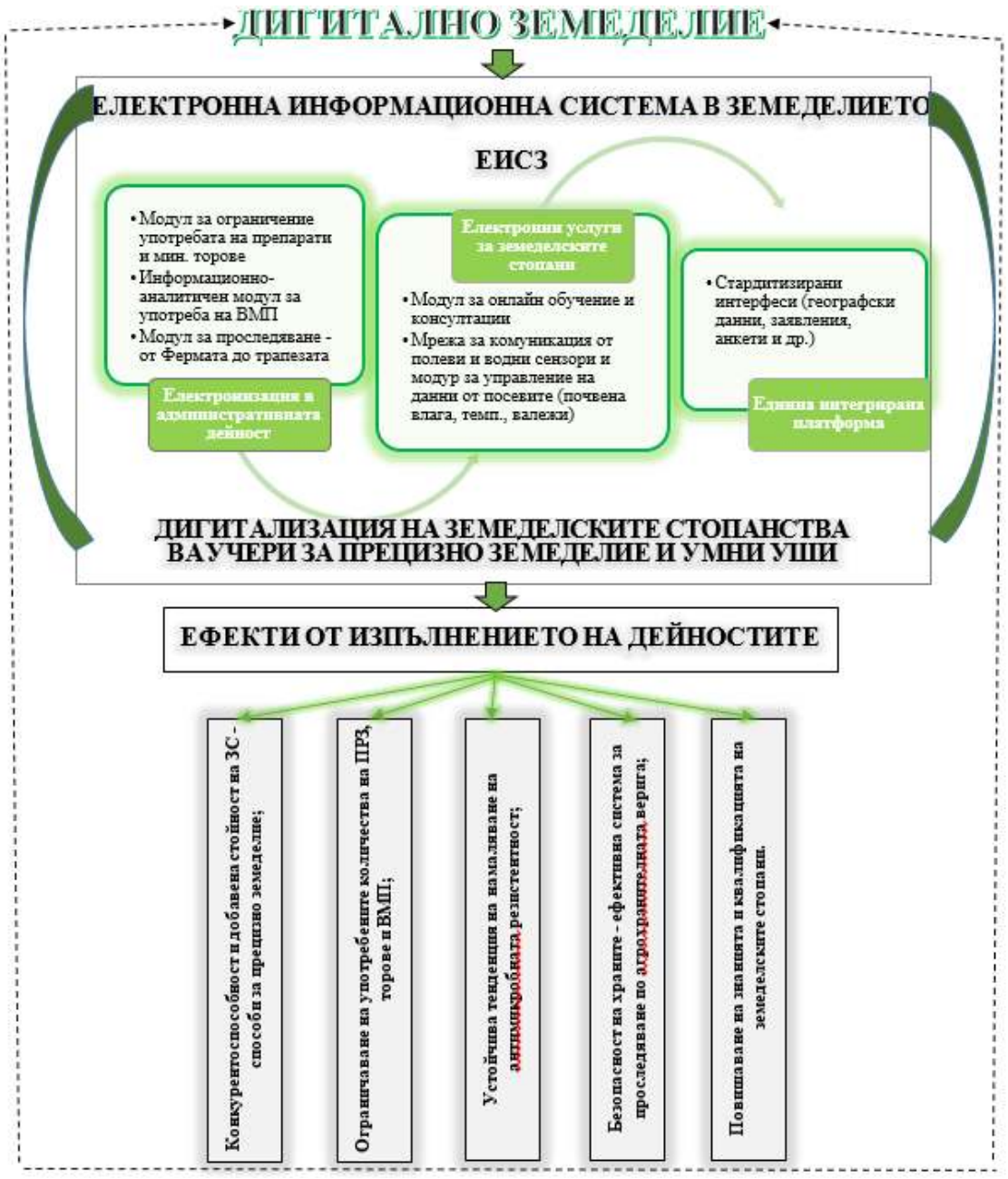

Фигура 1. Основни дейности в системата „дигитално земеделие“ и очаквани ефекти от изпълнението

Източник: Собствена фигура по материали от СЦЗСРБ

В съществуващата ситуация особено важна роля и от ключово значение е способността или гъвкавостта на бизнес организацията за адаптиране към средата – напр. дигитализация на дейности. Това означава нарастване на тяхната устойчивост и конкурентоспособност. Разкриването на работещи ниши за реализация на продуктите на основата на лесен/онлайн достъп до нови пазари и чрез стимулиране на иновативни практики, достъп до големи вериги за доставки и повсеместна свързаност са атестат за оптимизация и нарастване ефективността на фирмените стратегии.

В съвременните условия особено актуални са разширяването обсега на използваните технологии в бизнес дейностите, вкл. и за успешна реализация на произведената продукция. Въпреки кризисните условия по време на пандемията и след нея, търговията е сектор който се развива и са налични доказателства за възстановяване и растеж дори. Според Statista, за 2021 г. се прогнозира ръст от 5,3% на глобалната търговия (Szmigiera, 2021). Това е след спад от 9,2% през 2020 г., очакван от Световната търговска организация, която публикува окончателните данни по-късно. (Okonjo-Iweala, 2020). Въпреки че растежът е по-нисък, отколкото преди пандемията, тези прогнози са надежда за по-бързо от очакваното възстановяване. При определени обстоятелства в някои от икономическите сектори търсенето не намалява. Такива са тези които предлагат напр. хранителни продукти или медицински такива. Важното е способността на фирмите или земеделските стопанства, които прилагат гъвкави стратегии и бързо се приспособяват към променливата среда, чрез подходящо позициониране на предлаганата продукция, независимо в какъв вид – суровини или продукти с добавена стойност. По този начин вероятността продуктите да бъдат доставени лесно до конкретните целеви групи е повече от възможна.

Съвременни дигитални решения в бизнес практиката. Дигитализацията на бизнес дейности или вземането на отделни информирани решения свързани с иновативни идеи са неразривно свързани с предприемаческия процес, с натрупването на нови знания, умения, компетенции за управление на съвременен бизнес. Според Павлов предприемачеството по своята същност се свързва с разработването и реализацията на нови бизнес идеи. Неговото значение е ключово не само за определен сектор, а и за икономиката като цяло. Предприемаческата инициатива е една от основните движещи икономиката сили. (Павлов, 2017), (Pavlov, 2018). През последните години огромното търсене на качествени, чисти и здравословни продукти в световен мащаб предопределят развитието на биосектора не само в национален мащаб, но и на регионално ниво. Все повече биологични оператори са млади хора, които използват интернет и умни устройства, владеят чужди езици, което позволява научните постижения и иновациите да стигнат бързо до тях. По този начин нарастват техните конкурентни предимства по отношение на вземането на информирани решения и търсенето на възможности

за по-ефективно производство, върху основата най-вече на успешна пазарна реализация и използване на съвременни технологии. (Николова, 2021).

Наличието на комплекс от предприемачески знания и умения е предпоставка за успешен и конкурентоспособен бизнес (Pavlov P. , 2018).Според анкетираните през 2020 г. фермери от Великотърновска област (малки и средни), на въпроса „*Какви вътрешни пазари за реализация използвате*“ онлайн доставките заемат междинно положение, а директните продажби и пазарите на производители (фермерски местни/регионални пазари) са най-силно застъпени. (Nikolova, 2020). За успешна реализация на произведената продукция, с основна цел постигане на устойчивост в развитието на фамилния бизнес е възможно приспособяване към средата в зависимост от промените не само в пазарната среда, но и промени в потребителските нагласи за определени стоки или услуги. В този смисъл конкурентно предимство е стремежа на фермера към завладяване на незаети предприемачески ниши и използването на технологични иновации. За тяхното въвеждане и функциониране пък е необходимо наличието на комплекс от предприемачески знания и умения, като предпоставка за успешен и конкурентоспособен бизнес.

Днес в условията на пандемия все повече са хората, които търсят сигурни източници за доставка на продукти. Българска агенция по безопасност на храните (БАБХ) публикува ***списъци с български производители и преработвателни предприятия***, които извършват ***онлайн търговия***. Инициативата „Българско производство“ (https://www.mzh.government.bg/bg/ministerstvo/blgarsko-proizvodstvo/, 2020) има за цел да улесни потребителите, като се дава възможност за директна доставка на пресни български продукти до адрес. Всички селскостопански производители и преработватели, които са включени в списъка имат изискуемите регистрации по Закона за храните (ЗХ), където е приложимо - по Закона за ветеринарномедицинската дейност (ЗВД) и Закона за защита на растенията (ЗЗР). Инициативата е отворена за регистрация на нови производители и преработватели. До момента са публикувани четири основни списъка:

- ✓ директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход по Наредба 26;
- ✓ преработвателни предприятия за суровини от животински произход;
- ✓ производители и търговци на плодове и зеленчуци;
- ✓ производители и търговци с посевен и посадъчен материал.

В условията на неочакваната пандемична криза все повече се развива онлайн търговията. От 2020 г. българското законодателство (Закона за храните) регулира онлайн търговията с храни и единствено регистрирани търговци могат да предлагат такава. Една от първите онлайн платформи за търговия на едро с български хранителни стоки е Бул Маркет (https://www.bul-

market.eu). „Градинария“ е първият у нас електронен пазар за плодове и зеленчуци (https://www.gradinaria-bg.com/). Все повече са онлайн платформите, където се предлага реализация на био и конвенционална продукция, в т.ч. от малки/местни производители - https://www.biomag.bg,https://www.biosviat.com/,https://www.balevbiomarket.com/, https://www.zoya.bg/ и др.

*За целта на доклада ще представим няколко **добри практики за успешни дигитални решения** при реализация не само на земеделски продукти, но и при управление на незаменимия за всяко стопанство/земеделски производител актив т.е. земя, както и използване на съвременни софтуерни системи за земеделие.*

Пример за добра практика е **онлайн платформата за търговия със земеделска земя – „Агрион“** (www.agrion.bg, 2021). Дружеството „Агрион“ е лидер в областта на поземления пазар и стартира *дигиталната платформа за управление на земеделски земи*, чрез създаването на иновативен сайт, който функционира чрез технологични решения, насочени именно към дигитализирането на пазара. Това създава възможност за предлагане и закупуване на земя почти изцяло по дигитален начин. Така земеделските стопани могат да окрупнят парцели, да разширят мащабите на стопанствата, по-лесно да извършват механизирани обработки, да формират по-високи и по-устойчиви добиви и не на последно място да развиват земеделие с по-висока добавена стойност. Естествен резултат от окрупняването (комасацията) са икономическите резултати – нарастване на производителността и намаляване на разходите във фермата[1]. Дигиталната платформа включва онлайн услуги по цялата верига от управлението на поземлени имоти – правни и други консултации (www.agrion.bg/bg/legal/, 2020), отдаване на земя под наем/аренда до покупка-продажба на земи, вкл. безплатни оценки на имота. „Агрион“ е пример за добра практика, която компания успешно въвежда иновативни практики и надгражда професионалните стандарти за управление на земеделска земя с иновативни технологии.

Пример за успешни **дигитални решения в съвременния агробизнес е „Агринайзър ЕООД“** (https://www.agriniser.com/bg, 2021), където електронния пазар дава възможност на всички участници в процеса (търсене – предлагане – продажби) да договорят директно сделки за различни количества зърно. Така заинтересованите страни (зърнопроизводители, потребители и търговци) са удовлетворени от пряката връзка, чрез представянето на онлайн оферти и възможността да се осъществи сделка при най-изгодни за страните условия. Мотото на дружеството е показано на следващото изображение.

[1] Оперативният директор на „Агрион“ е агробизнесмен 2020 г., а през 2019 г. компанията е обявена за земеделски бранд №1 от КРИБ за „Растеж“ с впечатляващ ръст по ключови показатели.

Фигура 2. Рекламно послание за принципите на „Агринайзър“
Източник: https://www.agriniser.com/bg

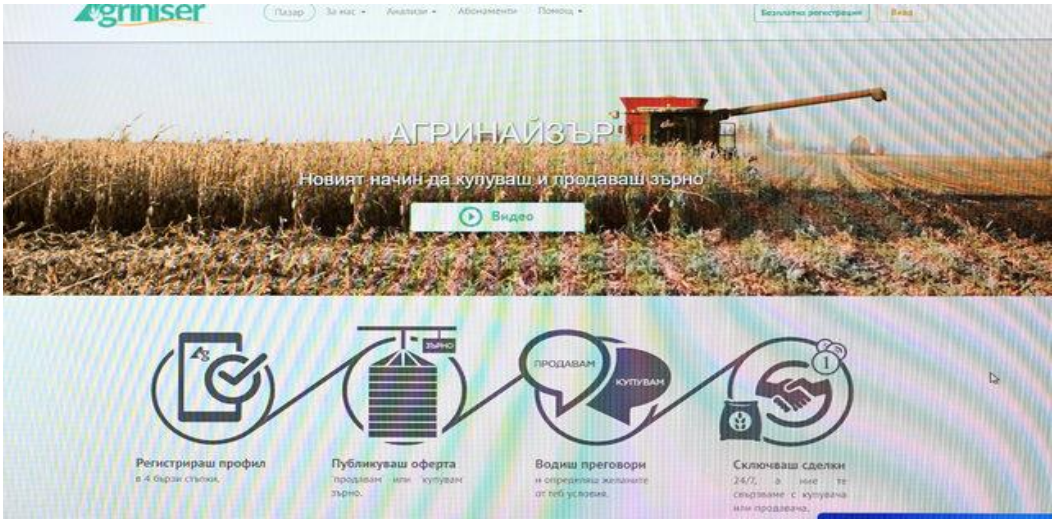

Фигура 3. Screenshot of Agrinaiser's homepage
Източник: https://www.agriniser.com/bg

Платформата за сделки със зърнени култури Agriniser[2] е основана от Кристиан Иванов и британски бизнес ангели. Фокусът е българския пазар с тенденция за разширяване към Румъния и Великобритания. Моделът е през абонаменти, а клиентите са основно средни и големи производители и търговци. През август тази година Агринайзър отбеляза своеобразен рекорд за най-бързо реализирана оферта. Производител от Стара Загора публикува оферта за продажба на пшеница в платформата, без обявена цена. 35 минути по-късно той приема предложението на купувач и приключва сделката.

На следващо място ще добавим съвременните **софтуерни системи за земеделие**. През 2007 г. е създадена първата цялостна система „Агросистеми“ в България, с цел улеснение на земеделските производители при управление на производствената единица и решаване на всички аспекти от

[2] За периода от 2019 г. досега Agriniser има около 2 хил. потребители в България. Основната част от тях са продавачите на зърно - около 65% от всички. Изтъргуваната зърнена продукция през платформата надхвърля 104 хил. тона. А според наблюденията на компанията цените в България са условно с около 10% по-ниски спрямо конкурентни пазари в Черноморския басейн.

земеделския бизнес. Постепенно към специализирания софтуер, който интегрира различни системи се прибавят нови компоненти за нуждите на бизнеса. Така например **модула „Търговска система – Склад“** дава възможност за създаване собствена номенклатура на складовите артикули, генерирате изходящи документи, отразяване на продажби, влагане на ресурси в производствената дейност и др. (https://www.agrosystems-bg.com/bg/moduli/sklad, 2021). Дейността на „Агросистеми“ е показателна за търсенето на своевременни решения в условията на трансформиращи се в световен и национален мащаб икономики. Дигиталните услуги в един приоритетен за икономиката ни сектор са важно условие за просперираща селско стопанство, като това включва триединството в производствените, технологични и управленски процеси не само при създаването на продукта, но и при неговата успешна реализация. Това е възможност единствено когато бизнеса се управлява „на една ръка разстояние“, чрез иновативни технологии и дигитални решения.

Трябва да се има в предвид, че през 2019 г. е приета **Стратегията за цифровизация на земеделието и селските райони на Република България** (МЗХГ, 2019), която цели да превърне българското селско стопанство и свързаният с него земеделски бизнес във високотехнологична, устойчива, високопродуктивна и атрактивна сфера от световната икономика, която подобрява условията на живот на земеделските стопани и селските райони. На дневен ред е заделянето на европейски и национални средства за нейното изпълнение и ефективна цифровизация на българското селско стопанство през периода 2021–2027 г. И не само това, **нова мярка** ще стимулира цифровизацията на земеделските стопанства в ОСП 2023 - 2027 г. (МЗХГ, https://www.mzh.government.bg/bg/press-center/novini/nova-myarka-she-stimulira-cifrovizaciyata-na-zemed/, 2021). Мярката е свързана с подпомагане на важни дейности в областта на дигиталните решения - прецизно земеделие, роботизация на производствените процеси в стопанството и дигитален маркетинг. Важна роля за създаването и поддържането на интерактивна онлайн информационна платформа с база данни за налични иновации, научни разработки и други знания в областта на земеделието, горското стопанства и хранително-вкусовата промишленост има Системата за знания и иновации в селското стопанство (СЗИСС), която обединява широк кръг от заинтересовани страни, с цел повишаване нивото на образованост и осведоменост на земеделските и горски стопани. Основната роля на СЗИСС е преодоляване на разликата между наука и практика в земеделието, като се улесни трансферът на научни знания. Освен това не е за пренебрегване факта, че през октомври миналата година е публикуван и Националния план за възстановяване и устойчивост в който са заложени средства точно за цифровизация на фермерите (https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2020/11/11/, 2020).

* * *

Разкриването и разгръщането потенциала на новите технологии, като основен фактор за развитие на българското селско стопанство са важно условие и предпоставка за успехи на земеделските производители, които чрез тяхното приложение допринасят за увеличаване на продуктивността, добавяне на стойност, подобряване на качеството и безопасността на произведената продукция. Дигитализацията и цифровизация в областта на земеделието чрез ОСП е възможност за цифрова трансформация на българско земеделие и селските райони. В иновативните земеделски стопанства все повече нараства интереса към търсенето и използването на цифрови решения в агробизнеса. Все повече вниманието на фермерите се насочва към разбирането за необходимостта от прилагането и използването на дигиталните технологии, като иновативен подход във фермерския бизнес.

В унисон с европейската и национални политики, днес и в бъдеще селскостопанската икономика ще се развива и основава на използването на съвременни дигитални технологии, съобразени с принципите на устойчиво развитие и модернизация на сектора. Съществуването на добри практики за дигитални решения в агробизнеса и отварянето на предстоящата нова мярка през 2023 г. в ОСП (2023 – 2027 г.) със сигурност ще повиши интереса, компетенцията и предприемаческите инициативи в търсенето на възможности за дигитални решения, като развитие на прецизно земеделие, роботизация на производствените процеси в стопанството, дигитален маркетинг за успешна реализация на селскостопанска продукция и развитие на интелигентно земеделие. Естествен резултат от тези процеси ще са инвестициите в стандарти за качество и проследимост на продукцията „от фермата до трапезата“ чрез блокчейн технологии, специали-зиран софтуеър и др.

Литература

1. *https://www.agriniser.com/bg*. (26 06 2021 г.).
2. *https://www.agrosystems-bg.com/bg/moduli/sklad*. (08 29 2021 г.).
3. *https://www.mzh.government.bg/bg/ministerstvo/blgarsko-proizvodstvo/*. (20 12 2020 г.).
4. *https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2020/11/11/pvu_ramka_proekti*. (11 10 2020 г.). Извлечено от https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2020/11/11/pvu_ramka_proekti.
5. Nikolova, M. (2020). Opportunities and challenges in the sale of agricultural products from small and family farms in Bulgaria. *Trakia Journal of Sciences, Vol. 18, Suppl. 1*, pp 549-559.

6. Okonjo-Iweala, N. (6 10 2020 r.). PRESS/862 PRESS RELEASE: Trade shows signs of rebound from COVID-19, recovery still uncertain. Genève, Genève, Switzerland: WTO Secretariat for trade, consensus estimates for GDP.

7. Pavlov, P. (2018). On entrepreneurship in the tourism business. *// Development of the Bugarian and Eruropean economies - challenges and opportunities: Collective Scientific Book of Faculty of Economics* (стр. 188-191, vol. 1). Veliko Tarnovo: University of Veliko Tarnovo.

8. Pavlov, P. (2018). Entrepreneur profile and entrepreneurial process in the field of tourirism. *Quantitative and qualitative analysis in economics: Proceedings of the International Scientific Conference*, (стр. 185-191). Nis.

9. Szmigiera, M. (2021). Global growth in GDP and trade from 2007 to 2022. *Statista*.

10.*www.agrion.bg*. (02 06 2021 r.).

11.*www.agrion.bg/bg/legal/*. (07 07 2020 r.). Извлечено от www.agrion.bg/bg/legal/.

12.МЗХГ. (29 01 2019 r.). *Стратегия за цифровизация на земеделието и селските райони на Р България.*

13.МЗХГ. (29 01 2021 r.). *https://www.mzh.government.bg/bg/press-center/novini/nova-myarka-she-stimulira-cifrovizaciyata-na-zemed/.* Извлечено от МЗХГ.

14.Николова, М. (2021). Биологичното земеделие - иновативен бизнес модел и възможност за развитие на агробизнеса в регионален обхват. *Иновативно развитие на аграрния бизнес и селските райони* (стр. 43). София: Издателскикомплекс - УНСС.

15.Павлов, П. (2017). Предприемачество в алтернативния туризъм. *Сборник доклади „Потенциал за развитие на фермерските пазари в България“, 06.10.2017 г.* (стр. 180-185). Свищов: АИ „Ценов“.